

Миљана Б. Чопа*

Институт за српски језик САНУ, Београд

О говорима црногорских колониста на подручју Бачке**

Сажетак: У раду је приказан преглед досадашњих истраживања досељеничких говора у Војводини и указано је на могућу поделу говорâ црногорских колониста који су се у периоду 1945–1948. доселили на подручје Бачке. На основу историјских података о колонизацији изводи се претпоставка о томе који су дијалекти донесени у колонизована места у Бачкој, уз залагање за што скорије испитивање ових говора из угла традиционалне и социјалне дијалектологије, с циљем сагледавања дијалекатске слике говорâ у овим војвођанским местима након вишегодишње интерференције с говорима на територији Војводине, али и утицаја различитих социолингвистичких фактора.

Кључне речи: српски језик, дијалектологија, шумадијско-војвођански дијалекат, херцеговачко-крајишки дијалекат, зетско-сјенички дијалекат, црногорски колонисти.

Увод

Шумадијско-војвођански дијалекат обухвата широку област од седам поддијалеката (Ивић 2009: 39), и један је од двају дијалеката који граде основицу стандардног српског језика. Жарко Бошњаковић и Драгана Радовановић (2009^а) начинили су систематизацију истраживања којима су обухваћени говори овог дијалекта, истичући његову неравномерну и недовољну испитаност,¹ а посебно указујући на то да пажњу треба посветити говорима досељеника на подручју читаве Војводине, који до данас нису испитани (Бошњаковић–Радовановић 2009^а: 236).

На подручју Војводине разликујемо сремске, банатске и бачке говоре шумадијско-војвођанског дијалекта. Ове су области монографски описане,² а поред пунктова обухваћених овим описима испитани су и додатни пунктови за потребе *Српској дијалектолошкој аџиласа* (в. Бошњаковић–Радова-

* miljana.copa@isj.sanu.ac.rs

** Овај текст резултат је рада на пројекту 178020: *Дијалектолошка истраживања српској језичкој просјора*, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ И други аутори указују на бројне области српског језичког простора које су неиспитане (в. Ивић 1998: 122, 130; Реметић–Драгичевић 2001: 149–151).

² Говор Срема описао је Берислав Николић (1964), бачке говоре описао је Иван Поповић (1968), док су банатским говорима посвећене студије Павла Ивића, Жарка Бошњаковића и Гордане Драгин (1994, 1997).

новић 2009³: 233). Међутим, ова истраживања старија су од пола века,³ те би требало ревидирати у њима изнете закључке.

У овом раду најпре је указано на неиспитаност говорâ на подручју Бачке, уз осврт на досадашња истраживања досељеничких говора на овој територији, и начињена је потенцијална систематизација говорâ црногорских колониста насељених у Бачкој, с циљем усмеравања и подстицања будућих истраживања. Систематизација је конципирана на основу историјских извора о процесу колонизације, који сведоче о потенцијалном дијалекатском пореклу црногорских колониста.

Проблем неиспитаности говорâ на територији Бачке

Бачки говори описани су у студији старијег датума (Поповић 1968), а у фокусу је један од њихових типичних представника, који се пореди с другим екавским говорима на подручју Војводине и Славоније и с буњевачким и шокачким говорима. У овој су студији утврђене заједничке особине бачких говора и извршена је њихова диференцијација⁴, а поред говора који су њоме обухваћени, истражено је још двадесетак пунктова за потребе *Српској дијалектолошкој ајтласа* (Бошњаковић—Радовановић 2009⁵: 235). Постоји и неколико студија које се баве различитим аспектима појединих бачких говора⁵.

На територији Бачке велики је број насеља с досељеничким становништвом, а будући да прецизна теренска истраживања на територији шумадијско-војвођанског дијалекта нису извршена и да се од овог типа говора колонистичка насеља на подручју Војводине разликују (Ивић 2001: 69), јасно је да ово подручје заслужује свеобухватна дијалектолошка и социолингвистичка истраживања. Потребно је утврдити у којој су мери донесени дијалекти очувани и испитати до каквих је промена дошло услед њихове интерференције са шумадијско-војвођанским дијалектом (Бошњаковић—Радовановић 2009⁵: 236).

У релевантној дијалектолошкој литератури наводи се да су у Војводини бројни колонисти насељени након Првог и Другог светског рата (Ивић и др. 1994: 158—159), посебно на подручју Бачке (Окука 2008: 144—145), и да они чувају своје завичајне говоре, који су углавном ијекавски (Ивић и

³ Студија посвећена банатским говорима новијег је датума; међутим, грађа која је у њој обрађена прикупљена је крајем четрдесетих и почетком педесетих година двадесетог века (в. Бошњаковић—Радовановић 2009⁵: 236).

⁴ Бачке говоре, како и каснија истраживања показују, можемо поделити на северозападни говорни тип, који је најизразитији око Сомбора, и југоисточни, чији је центар у Шајкашкој, с мноштвом прелазних говорних типова међу њима (Ивић 2001: 100—106).

⁵ Лексичка грађа обухваћена је студијама Гордане Драгин (1991), где је у фокусу говор Шајкашке, и Марије Шпис-Ђулум (1995), која се бави говорима југозападне Бачке; прозодијским, фонетским и фонолошким карактеристикама баве се студије Љиљане Недељков које обухватају говор Каћа (1984) и бачке екавске говоре (1989), и Марије Шпис (1991), где је истражен говор Парага. Студије у којима је заступљена лексичка и ономастичка грађа Војводине обухватају и бачке говоре (Вуковић и др. 1984; Вуковић 1988; Недељков 2009). Објављен је и *Речник српских јовора Војводине* (2000—2010). У *Збирци дијалекатских шексјива из Војводине* (Секулић Н. 1981) дати су текстови из неких бачких говора.

др. 1994: 158–159; Окука 2008: 128), те да се зетско-сјенички дијалекат, чији су носиоци црногорски досељеници, на подручју Војводине чува, док се у другим деловима Србије говор досељеника асимиловао према домаћем становништву (Ивић и др. 1994: 191). Наводи се да су колонисти на подручје Војводине донели и херцеговачко-крајишки дијалекат (Ивић 2001: 133), али с обзиром на то да је колониста било из свих република бивше Југославије, претпоставља се да су се носиоцима херцеговачко-крајишког дијалекта сматрали досељеници из предела Хрватске и Босне и Херцеговине. Конкретнијих информација о говорима колониста – нема.

С обзиром на комплексност херцеговачко-крајишких говора, треба истаћи да на подручју шумадијско-војвођанског дијалекта постоје говорне оазе које чине носиоци овог дијалекта с територије Црне Горе, што потврђују историјски извори о самом процесу колонизације, али изостаје потврда која произилази из дијалектолошких истраживања.

Досадашња истраживања досељеничких говора у Војводини

Марија Вучковић (2000) испитала је поједине социолингвистичке појаве које проистичу из контакта штокавског и кајкавског идиома, у говору кајкаваца из Боке, села у средњем Банату. Иако се ови досељеници према свом друштвено-економском статусу не разликују од других становника Боке, свест о пореклу код њих и данас постоји (Вучковић 2000: 262). Међутим, будући да су кајкавци на то подручје досељени пре више од два века, употреба кајкавског идиома ограничена је, а већ код говорника рођених након Другог светског рата сведена је на пасивно знање (в. Вучковић 2000: 263–265), што би значило да је утицај штокавског идиома на кајкавски идиом био неминован, али се и у реализацији штокавског варијетета могу јавити кајкавски елементи, а долази и до стварања интердијалекатских форми (Вучковић 2000: 265–266). Напослетку се отварају многа питања за потенцијална будућа истраживања, међу којима је поређење ове језичке ситуације са ситуацијом колониста у Војводини који су очували засебан етнокултурни идентитет (Вучковић 2000: 270).

Жарко Бошњаковић и Драгана Радовановић (2009⁶) испитали су фонетске варијације у говору колониста и избеглица у Новом Саду, досељених из Босне и Херцеговине и Хрватске, узимајући у обзир природне, психолошке и социолошке факторе. Истраживање показује да се говор готово свих информатора одликује дублетним формама, односно варијацијама у употреби донесених и прихваћених особина, док је код најмлађе генерације учено да мања средина и стицање образовања у њој, као и живот у окружењу других избеглица отежавају продор стандардних форми (Бошњаковић–Радовановић 2009⁶: 335).

Студија Жарка Бошњаковића и Биљане Сикимић (2013) бави се говором Буњеваца у Бачкој, са етнодијалектолошког аспекта. Буњевци живе у околини Суботице и Сомбора, а неколико је претпоставки о пореклу и времену њиховог досељавања на ту територију (Бошњаковић–Сикимић 2013: 187–188). Студија систематизује прикупљене податке и најављује

да ће се у даљим истраживањима методама социјалне дијалектологије анализирати савремено стање овог говора, у коме је очигледан утицај бачког екавског говора, али и мађарског језика (Бошњаковић—Сикимић 2013: 191). О буњевачким говорима у целини или о његовим појединим аспектима писали су и други аутори (Иловац 1927; Секулић А. 1947; Поповић 1953; Секулић А. 1986; Секулић А. 1997; Бошњаковић—Књиџар 2012; Бошњаковић 2017; и др.).

Миљана Чопа (2017) у оквиру свог мастерског рада испитала је акценатски систем информатора⁶ из трију генерација црногорских колониста у Крушчићу, закључивши да се у њиховом говору особине херцеговачко-крајишког дијалекта (будући да су на ту територију колонизовани мештани колашинског среза) у извесној мери чувају, али се извештан утицај шумадијско-војвођанског дијалекта сагледава преваходно у говору најмлађег информатора (Чопа 2017: 36).

Крушчићански говор обухваћен је и истраживањем Дејана Средојевића и Миљане Чопа (2018), у чијем је фокусу управо говорна адаптација досељеника (носилаца херцеговачко-крајишког дијалекта) говору средине у којој живе. Истраживање је показало да су говорници на фонолошком нивоу дијалекатске особине својствене херцеговачко-крајишком дијалекту заменили мање изразитим особинама, карактеристичним за шумадијско-војвођански дијалекат, док на фонетском нивоу између говорника нема разлике, и овде налазимо особине које су типичне за херцеговачко-крајишки дијалекат (Средојевић—Чопа 2018: 118—120).

Наведеним истраживањима досељеничких говора, изузев оних у којима је испитиван говор Крушчића, у фокусу су други идиоми — ипак, закључци до којих се у њима дошло показују да се говори масовно досељених колониста у њиховим новонасељеним местима чувају, али не у свом изворном облику, већ су у одређеној мери модификовани, а различити социолингвистички фактори условљавају степен очувања донесених дијалеката.

Колонизација Црногораца у Војводину 1945—1948.

Нестабилна политичка ситуација до које је дошло након Другог светског рата у тадашњој Југославији резултирала је колонизацијом становништва с подручја свих република бивше Југославије на подручје Војводине.⁶ Ова колонизација последица је друге аграрне реформе,⁷ која се одвијала у периоду од 1945. до 1948. године, и у том периоду на подручје Војводине досељено је 5 000 — 7 000 породица с територије Црне Горе у насеља која су након одласка немачког становништва остала опустошена.

⁶ До 1948. године у Војводину је доспело око 286 000 досељеника из Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Црне Горе и Косова и Метохије (Стевовић—Медојевић 2010: 11).

⁷ Прва аграрна реформа спроведена је након Првог светског рата и у овом случају колонизација је трајала од 1919. до 1941. године. Тада је, поред становништва с других територија, око 1 000 породица из Црне Горе пресељено у Бачку и Банат. Ова колонизација прекинута је ратом, а након његовог завршетка нова власт спроводи нову аграрну реформу, стога и нову колонизацију (Медојевић 2015: 29).

Према плану насељавања у Закону о аграрној реформи и колонизацији,⁸ планирано је да 7 000 породица насели сомборски, кулски и бачкотополски срез (Медојевић 2015: 37), а у ове срезове колонисти су били унапред распоређивани према црногорским срезовима из којих потичу.

Колонизацијом су обухваћени срезови Андријевице, Бара и Улциња, Берана, Бијелог Поља, Даниловграда, Колашина, Котора и Херцег Новог, Никшића, Пљеваља, Подгорице, Цетиња и Шавника (Стевовић—Медојевић 2010: 11).

На подручју кулског среза насељени су Бачко Добро Поље, Врбас, Кула, Крушчић (Вепровац)⁹, Савино Село (Торжа), Сивац и Црвенка; бачкотополски срез обухвата подручје Ловћенца (Секић) и Фекетића, али црногорских колониста има и јужније, према Новом Саду, у Змајеву (Пашићево) и Равном Селу (Старе и Нове Шове) (Стевовић—Медојевић 2010: 11; Кршев 2011: 126).

Претпоставља се да се између 600 и 700 породица током колонизације или након њеног завршетка вратило у Црну Гору, а коначан број црногорских досељеника на територији Војводине у малобројним радовима и извештајима који се баве овим процесом изнет је апроксимативно (Стевовић—Медојевић 2010: 11).

Говорне оазе црногорских колониста у Војводини

Црногорски колонисти су, дошавши на територију шумадијско-војвођанског дијалекта, као носиоци сопствених дијалеката у новонасељеним местима, створили нове говорне оазе.¹⁰

Територијом Црне Горе простиру се два дијалекта — зетско-сјенички и херцеговачко-крајишки. Територију дуж Јадранског мора, у подручју од Пераста до Улциња, границом с албанском језичком територијом од Улциња до источних обронака Проклетија и даље границом с косовско-ресавским дијалектом до студеничког краја, те с херцеговачко-крајишким дијалектом назад до Пераста, заузима зетско-сјенички дијалекат (Ивић 2001: 209), а њега сачињава мноштво говора који се одликују различитим варијацијама прелазног типа. Ови говори врло су хетерогени, те до данас у дијалектологији њихове границе нису утврђене, нити су извршене јасне поделе које обухватају све говоре овог дијалекта и врло је вероватно да се то и не може учинити. Овај се дијалекат оквирно може поделити на три поддијалекта — југозападни, средишњи и североисточни (Окука 2008: 183; Ивић 2009: 49).

⁸ Овај план направљен је на основу квоте предвиђене за колонисте из Црне Горе и броја напуштених и усељивих кућа у војвођанским местима која су за њихово досељавање била предвиђена (Стевовић—Медојевић 2010: 11).

⁹ У загради је дат назив наведеног места у време колонизације.

¹⁰ Међу селима чији је говор неистражен на подручју шумадијско-војвођанског дијалекта, а једино или већинско становништво чине колонисти, наводи се Бачко Добро Поље, Змајево, Крушчић, Ловћенац, Нова Црвенка и Савино Село (Бошњаковић—Радовановић 2009^a: 236).

Херцеговачко-крајишки дијалекат обухвата територију северне и северо-западне Црне Горе – црногорски део Херцеговине и племена на северу Старе Црне Горе, као и приморски појас Боке которске до Рисна.¹¹

Узевши у обзир територије с којих су Црногорци колонизовани на подручје Војводине, условно се може закључити да су оба дијалекта с подручја Црне Горе донета на подручје Војводине.

Носиоци зетско-сјеничког дијалекта јесу досељеници из цетињског среза, који припада подручју Катунске нахије и његови су говори староштокавски, с непренесеном акцентуацијом (Јакобсен 1970: 248–249). Говори барског краја такође припадају говорима са староштокавском акцентуацијом (Ђупић 1977: 7; Вујовић 1969: 79). Андријевица, Беране и Бијело Поље припадају области Васојевића на североистоку Црне Горе (СТИЈОВИЋ 2007: 9) и њихови су говори прелазног типа, од архаичних брдских ка новоштокавском, херцеговачко-крајишком (СТИЈОВИЋ 2007: 21–22). Подгорица припада области Васојевића (СТИЈОВИЋ 2007: 9) и њени се говори такође одликују прелазним карактером (СТИЈОВИЋ 2007: 21–22). Даниловград припада говорима бјелопавлићког краја (Ђупић 1977: 5, 8), односно групи старијих новоштокавских говора прелазног типа (с појединим новоштокавским акценатским иновацијама) (Ђупић 1977: 6).

Шавник се, као и Никшић, налази на територији Старе Херцеговине, а ови говори припадају херцеговачко-крајишком дијалекту (Вушовић 1927: 3). Колашин такође припада области овог дијалекта (Пижурица 1981: 20), а тако и говори пљеваљског краја, који имају новоштокавску акцентуацију (Ружичић 1927: 115).

Ослањајући се на историјске изворе о колонизацији, као и на постојећа дијалектолошка истраживања, на основу територија у Црној Гори с којих потичу колонисти и говора који се у дијалектологији приписују тим територијама, условно се може закључити који су говори донети на територију Војводине (в. табелу).

Донесени дијалекти преносили су се на потомке колониста, те се претпоставља да се и данас чувају, уз изванредан утицај шумадијско-војвођанског дијалекта и стандардног језика, до којег, како није реч о изолованим језичким заједницама, неминовно долази, услед боравка у другом окружењу, посредством медија, образовања и других екстралингвистичких фактора.¹²

Нужно је напоменути да је говор досељеника у овим војвођанским местима готово неистражен, па се не може тврдити да је дијалекатска слика заиста оваква, све док потврда за то изостаје.

Будући да је територија коју су населили црногорски колонисти у Бачкој знатна, требало би допунити дијалекатску слику говорâ на овом подручју, стога је ова систематизација сачињена с циљем усмеравања и подстицања будућих истраживања, као и олакшавања самог њиховог процеса.

¹¹ Поред ове територије, херцеговачко-крајишки дијалекат простире се и централном и источном Херцеговином, скоро целом Босном и деловима западне Србије (Ивић и др. 1994: 128).

¹² Ова је претпоставка заснована преваходно на закључцима до којих се дошло у истраживањима досељеничких говора на територији Војводине, која се наводе у претходним одељцима.

Потенцијална систематизација говорâ црногорских колониста на подручју Војводине

Колонизовано место у Војводини	Порекло колониста	Донесени дијалекат
Бачко Добро Поље	шавнички срез	херцеговачко-крајишки
Врбас	никшићки срез	херцеговачко-крајишки
Змајево	подгорички срез	зетско-сјенички
Крушчић	колашински срез	херцеговачко-крајишки
Кула	сви црногорски срезови	зетско-сјенички и херцеговачко-крајишки
Ловћенац	цетињски, бококоторски и барски срез	зетско-сјенички
Равно Село	подгорички срез	зетско-сјенички
Савино Село	берански и андријевички срез	зетско-сјенички
Сивац	пљеваљски и бјелопољски срез	зетско-сјенички и херцеговачко-крајишки
Црвенка	даниловградски срез	зетско-сјенички
Фекетић	цетињски, бококоторски и барски срез	зетско-сјенички

Закључна разматрања

У раду је најпре указано на досадашња истраживања говорâ на територији Војводине. Иако су војвођански говори (сремски, банатски и бачки) шумадијско-војвођанског дијалекта монографски описани, ови су описи старијег датума, те је неминовно да се њихово савремено стање у извесној мери разликује од наведених описа. Поред тога, на територији Војводине налази се велики број насеља која су населили колонисти из разних крајева бивше Југославије, а само је незнатан број говора оваквог типа истражен, при чему су углавном у фокусу били досељеници који су носиоци других идиома.

Црногорски колонисти који су се на територију Војводине доселили током колонизације која се одвијала као последица друге аграрне реформе, 1945–1948. године, масовно су насељавали унапред одређена војвођанска места. Водећи се историјским изворима о самом процесу колонизације, начињена је потенцијална систематизација која показује који би дијалекат с територије Црне Горе требало да је донет у наведена војвођанска места, насељена црногорским колонистима.¹³ Будући да је колониста било са читаве територије Црне Горе, у Војводину су донета оба дијалекта с те територије – зетско-сјенички и херцеговачко-крајишки.

Истраживања која су у фокусу имала говор досељеника који су носиоци других идиома показују да се говори масовног типа колониста у новонасељеним местима чувају, али да су у извесној мери модификовани, а степен њиховог очувања у највећој мери условљавају различити социолингвистички фактори.

Узевши у обзир бројност неиспитаних говора на територији Бачке, али и читаве Војводине, будућа истраживања требало би усмерити најпре ка употпуњавању дијалекатске слике на овој територији, али и ка ревидирању стања у оним говорима чији су описи настали пре више од пола века, како уз примену метода традиционалне дијалектологије, тако и, неизоставно – метода социјалне дијалектологије, што је посебно важно у случају досељеничких говора.

Литература

- Бошњаковић 2017: Žarko Bošnjaković, „Osobnosti bunjevačkog govora u *Vinjevačkim novinama*“, u: *Kultura i identitet Bunjevaca = Култура и идентитет Буњеваца: зборник радова са симпозијума одржаног 18. фебруара 2017. у Новом Саду*, ур. Д. Његован, Нови Сад: Музеј Војводине, 447–472.
- Бошњаковић–Књижар 2012: Жарко Бошњаковић, Иван Књижар, „Социолингвистички приступ неким морфофонолошким променама у говору Буњеваца, Бајмока и Таванкута“, *Српски језик: студије српске и словенске XVII*, Београд, 503–521.
- Бошњаковић–Радовановић 2009^a: Жарко Бошњаковић, Драгана Радовановић, „Степен испитаности шумадијско-војвођанског дијалекта“, *Јужнословенски филолоџи LXV*, Београд, 229–265.
- Бошњаковић–Радовановић 2009^b: Жарко Бошњаковић, Драгана Радовановић, „Фонетске варијације у говору избеглица у Новом Саду“, у: *Говор Новог Сада*. Св. 1: *Фонетске особине*, ур. Жарко Бошњаковић, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 310–338.
- Бошњаковић–Сикимић 2013: Žarko Bošnjaković, Biljana Sikimić, *Bunjevci: etnodijalektološka istraživanja*, Subotica: Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine; Novi Sad: Matica srpska.
- Вујовић 1969: Лука Вујовић, „Мрковићки дијалекат (с кратким освртом на сусједне говоре)“, *Српски дијалектолошки зборник XVIII*, Београд, 73–398.
- Вуковић 1988: Гордана Вуковић, *Терминологија куће и покућства у Војводини*, Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике.

¹³ В. табелу.

- Вуковић и др. 1984: Гордана Вуковић, Жарко Бошњаковић, Љиљана Недељков, *Војвођанска коларска терминологија*, Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике.
- Вучковић 2000: Marija Vučković, „Govor kajkavaca u Boki: sociolingvistički aspekt“, *Јужнословенски филолоџ* LVI, Београд, 261–271.
- Вушовић 1927: Данило Вушовић, „Диалект источне Херцеговине“, *Српски дијалектолошки зборник* III, Београд, 1–70.
- Драгин 1991: Гордана Драгин, „Ратарска и повртарска терминологија Шајкашке“, *Српски дијалектолошки зборник XXXVII*, Београд, 621–708.
- Ивић 1998: Павле Ивић, „Српски дијалекти и њихова класификација“, *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* XLI/2, Нови Сад, 113–132.
- Ивић 2001: Павле Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика: увод и штиокавско наречје*, друго издање, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивић 2009: Павле Ивић, *Српски дијалекти и њихова класификација*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивић и др. 1994: Павле Ивић, Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин, „Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Прва књига: Увод и фонетизам“, *Српски дијалектолошки зборник* XI, Београд, 1–419.
- Ивић и др. 1997: Павле Ивић, Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин, „Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Друга књига: Морфологија, синтакса, закључци и текстови“, *Српски дијалектолошки зборник* XLIII, Београд, 1–586.
- Иловац 1927: Milivoj Ilovac, „O pravopisu i jeziku Bunjevaca“, *Književni sever: časopis za književnost, nauku i kulturu* III/3–4, Subotica, 108–113.
- Јакобсен 1970: Per Jacobsen, „Sistem izraza katunskog govora“, *Зборник за филологију и лингвистику* XIII/2, Нови Сад, 246–267.
- Кршев 2011: Boris N. Kršev, „Uredne karakteristike agrarnih reformi u Vojvodini u XX veku“, *Kultura polisa*, god. 8, br. 16, Novi Sad, 117–128.
- Медојевић 2015: Слободан Б. Медојевић, *Колонизација Црногораца у Крушичић 1945–1948*, Кула: СО.
- Недељков 1984: Љиљана Недељков, „Прозодијске особине говора села Каћа“, *Српски дијалектолошки зборник* XXX, Београд, 267–356.
- Недељков 1989: Ljiljana Nedeljkov, „Intonacione razlike između 'Srpskih akcenata' Đure Daničića i bačkog ekavskog govora“, u: *Deseta konferencija Međunarodne komisije za fonetiku i fonologiju slovenskih jezika: zbornik radova*, ur. A. Peco, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 67–71.
- Недељков 2009: Љиљана Недељков, *Архаична њеларска лексика у Војводини*, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику.
- Николић 1964: Берислав Николић, „Сремски говор“, *Српски дијалектолошки зборник* XIV, Београд, 201–412.
- Окука 2008: Miloš Okuka, *Srpski dijalekti*, Zagreb: SKD Prosvjeta.
- Пижурица 1981: Мато Пижурица, *Говор околине Колашина*, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности.
- Поповић 1953: Иван Поповић, „О бачким буњевачким говорима“, *Зборник Мајнице српске за књижевност и језик* I, Нови Сад, 123–146.
- Поповић 1968: Иван Поповић, *Говор Госпођинаца у светиљоси бачких говора као целине*, Београд: Српска академија наука и уметности.
- Реметић–Драгичевић 2001: Slobodan Remetić, Milan Dragičević, „Srpska dijalektologija na početku XXI veka“, u: *Filozofsko-filološke nauke na početku 21. vijeka*:

- problemi i pravci razvoja: zbornik radova sa naučnog skupa (Banja Luka, 7–8. decembra 2001)*, glavni urednik Drago Branković, Naučni skupovi, knj. 2, Banja Luka: Filozofski fakultet, 143–158.
- РСГВ: *Речник српских њовора Војводине*, ред. Драгољуб Петровић, Нови Сад: Матица српска, Одељење за књижевност и језик, 2000–2010.
- Ружичић 1927: Гојко Ружичић, „Акценатски систем пљеваљског говора“, *Српски дијалектолошки зборник III*, Београд, 115–176.
- Секулић А. 1947: Ante Sekulić, *Govor bačkih Bunjevaca: glasovi*, Sombor: Prosveta.
- Секулић А. 1986: Ante Sekulić, „Bački Bunjevci. VI: Govor bačkih Bunjevaca“, *Zbornik za narodni život i običaje* 50, Zagreb, 164–197.
- Секулић А. 1997: Ante Sekulić, *Rasprave o jeziku bačkih Hrvata*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Секулић Н. 1981: Невенка Секулић, „Збирка дијалекатских текстова из Војводине“, *Српски дијалектолошки зборник XXVII*, Београд, 107–305.
- Средојевић–Чопа 2018: Дејан Средојевић, Миљана Чопа, „Да ли се дијалекатско уједначавање у једнаком степену остварује на фонетском и на фонолошком нивоу?“, *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику LXI/1*, Нови Сад, 101–123.
- Стевовић–Медојевић 2010: Nenad Stevović, Slobodan B. Medojević, *Crnogorci u Vojvodini: kolonizacija 1945–1948*, том 1, Podgorica: Matica crnogorska.
- СТИЈОВИЋ 2007: Рада Стијовић, „Говор Горњих Васојевића“, *Српски дијалектолошки зборник LIV*, Београд, 1–312.
- Ђупић 1977: Драго Ђупић, „Говор Бјелопавлића“, *Српски дијалектолошки зборник XXIII*, Београд, 1–226.
- Чопа 2017: Миљана Чопа, *Акцентски систем у њовору информаторâ из њирију ѡенерација црнојорских колониѡа у војвођанском селу Крушчић*, Мастерски рад, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Шпис 1991: Марија Шпис, „Фонолошки опис говора Парага“, *Српски дијалектолошки зборник XXXVII*, Београд, 549–620.
- Шпис-Ђулум 1995: Марија Шпис-Ђулум, „Фитонимија југозападне Бачке (коврска флора)“, *Српски дијалектолошки зборник XL*, Београд, 397–490.

Miljana B. Čopa

On the Subject of Speech of Montenegrin Colonists in the Region of Bačka

Summary

The paper indicates the insufficient examination on the subject of speech of settlers in Vojvodina, predominantly Montenegrin colonists who arrived here between 1945 and 1948. Furthermore, on the basis of historical evidence, a theory is formed of probable dialects transferred to these Vojvodinian regions, along with a proposition for urgent and concerted efforts to examine these regions, both from aspects of traditional dialectology and the usage of social dialectology methods. The contrivance of this proposal is an analysis of realistic state the speech in these places in Vojvodina contains after a multiple number of years of interference with other dialects in Vojvodina, as well as various sociolinguistic factors.

Key words: Serbian language, dialectology, Šumadija-Vojvodina dialect, East-Herzegovinian dialect, Zeta-Sjenica dialect, Montenegrin colonists.